

גְּמֻלָתָהּ טוֹב וְלֹא רָע כָּל יְמֵי חַיֶּיהָ – מֵה בֵּין אִמָּא לְרַעִיָּה – עַל רַבְקָה אִמְנוּ

אֲבֹנ עֲזָרָא

(יב) גמלתהו - תשיב לו גמול טוב, בעבור שבטח בה ולא גמלתו רע:

מִצֻדֹת דָּוִד

(יב) גמלתהו טוב - בכל ימי חייה כאשר בעלה היטיב עמה גמלה לו טוב לעומת הטובה אבל את הרע לא גמלה לו כמפעלו:

מִדְרַשׁ מִשְׁלֵי פִרְשָׁה לֹא

גמלתהו טוב ולא רע. זו רבקה אמנו, שגמלה ליצחק בשעה שמתה שרה אמו.

.....ד"א זו רבקה שעל ידה באו הברכות ליעקב

תְּהִלִּים פֶּרֶק קֵלָא, א-ג

שִׁיר הַמַּעֲלֹת לְדָוִד

ה' לֹא גָבַהּ לִבִּי

וְלֹא רָמּוּ עֵינַי

וְלֹא הִלְכֹתִי בְּגִדְלוֹת וּבְנִפְלְאוֹת מְמֹנִי:

אִם לֹא שְׁוִיתִי

וְדוֹמְמֹתִי נִפְשִׁי כְּגִמְלַת עָלִי אִמּוֹ

כְּגִמְלַת עָלִי נִפְשִׁי:

יְחַל יִשְׂרָאֵל אֶל ה' מִעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

רד"ק

אם לא. מנהג הלשון לאמר אם לא, בענין אלה ושבועה. כלומר, אם לא היה כך, יהיה כך וכך. וכן (רות א, יז): כה יעשה ה' לי וכה יוסיף. ובזה הענין אמר אם לא שויתי ודוממתי נפשי כגמול, יבוא לי כך וכך. ופירוש שויתי ודוממתי, שקמתי אותה, כגמול עלי אמו, כלומר כמו התינוק שיגמל משדי אמו, שיתחיל מעט להתבונן בענין גידולו, ומהלך מעט מעט, ועדיין אינו נסמך על עצמו אלא על אמו, שיתדחה ותרגילהו מעט מעט, כך שמתני נפשי והשתקתי אותה, שלא תסמוך בתבונת עצמה

זוהר כרך א פרשת חיי שרה דף קלג עמוד א

שרה אמו דדמיה לשרה בכל עובדהא, רבי יהודה אמר כמה דדיוקניה דיצחק הוה כדיוקניה דאברהם וכל מאן דחמי ליצחק אמר דא אברהם וודאי אברהם הוליד את יצחק הכי נמי רבקה דיוקנה ממש הות דיוקנא דשרה ובגין כך שרה אמו ודאי,

בראשית פרק כז, א-א

וַיְהִי כִּי זָקֵן יַצְחָק

וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מֵרָאִת

וַיִּקְרָא אֶת עֵשָׂו בְּנֹו הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו: בְּנִי

וַיֹּאמֶר אֵלָיו: הֲנִנִּי:

וַיֹּאמֶר: הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי לֹא יִדְעֵתִי יוֹם מוֹתִי: וְעַתָּה שָׂא נָא כְּלִיף תְּלִיף וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא הַשְׂדֵּה וְצֻדָה לִי צִיד:

וְעֲשֵׂה לִי מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִּי וְאֹכְלָה בְּעִבּוֹר תְּבָרְכֵךָ נַפְשִׁי בְּטָרֶם אָמוֹת:

וּרְבֵקָה שָׁמְעַת בְּדַבַּר יַצְחָק אֶל עֵשָׂו בְּנֹו

וַיִּלֶךְ עֵשָׂו הַשְׂדֵּה לְצֻד צִיד לְהַבִּיא:

וּרְבֵקָה אָמְרָה אֶל יַעֲקֹב בְּנֵה לֹאמֹר הִנֵּה שָׁמְעֵתִי אֶת אַבְיךָ מְדַבֵּר אֶל עֵשָׂו אַחִיךָ לֹאמֹר: הִבִּיאָה לִי צִיד וְעֲשֵׂה לִי

מִטְעָמִים

וְאֹכְלָה וְאַבְרָכְכָה לִפְנֵי ה' לִפְנֵי מוֹתִי: וְעַתָּה בְּנִי שָׁמַע בְּקִלִּי לֹאֲשֶׁר אָנִי מְצַוָּה אֹתְךָ:

לָךְ נָא אֶל הַצֹּאן וְקַח לִי מִשָּׁם שְׁנֵי גִדְיִי עֲזִים טָבִים וְאַעֲשֵׂה אֹתָם מִטְעָמִים לְאַבְיךָ כַּאֲשֶׁר

אָהֵב: וְהִבֵּאתָ לְאַבְיךָ וְאָכַל בְּעִבּוֹר אֲשֶׁר יְבָרְכֵךָ לִפְנֵי מוֹתוֹ:

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל רְבֵקָה אִמּוֹ הֵן עֵשָׂו אַחִי אִישׁ שָׂעֵר וְאַנְכִי אִישׁ חֶלֶק:

אוּלַּי יִמְשֵׁנִי אַבִּי וְהִיִּיתִי בְּעֵינָיו כַּמִּתְעַתֵּעַ וְהִבֵּאתִי עָלַי קָלְלָה וְלֹא בְרָכָה:

וַתֹּאמֶר לוֹ אִמּוֹ: עָלֶי קָלְלַתְךָ בְּנִי אַךְ שָׁמַע בְּקִלִּי וְלָךְ קַח לִי:

וַיִּלֶךְ וַיִּקַּח וַיָּבֵא לְאִמּוֹ

וַתַּעַשׂ אִמּוֹ מִטְעָמִים כַּאֲשֶׁר אָהֵב אָבִיו:

וַתִּקַּח רְבֵקָה אֶת בְּגָדֵי עֵשָׂו בְּנֵה הַגָּדֹל הַחֲמֹדֵת אֲשֶׁר אֹתָהּ בְּבִית

וַתַּלְבֵּשׂ אֹת יַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן: וְאֵת עֶרְת גִּדְיִי הַעֲזִים הַלְבִּיֶשָׁה עַל יָדָיו וְעַל חִלְקַת צֹאֲרָיו:

וַתִּתֵּן אֶת הַמִּטְעָמִים וְאֵת הַלֶּחֶם אֲשֶׁר עָשְׂתָה בְּיַד יַעֲקֹב בְּנֵה:

....

וַיֹּאמֶר אֵלָיו יַצְחָק אָבִיו גֵּשָׁה נָא וּשְׁקָה לִי בְּנִי:

וַיִּגַּשׁ וַיִּשְׁקָ לּוֹ וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו

וַיְבָרְכֵהוּ וַיֹּאמֶר:

רָאֵה רִיחַ בְּנִי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכּוֹ ה':

וַיִּתֵּן לָךְ הָאֲלֵהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ וְרַב דָּגָן וְתִירֹשׁ:

וַעֲבֹדוך עַמִּים וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ לְאִמִּים הוּוֹ גְּבִיר לְאַחִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ לָךְ בְּנִי אִמְךָ

אֲרִיךְ אַרְוֹר וּמְבָרְכֵךָ בְּרוּךְ:

וְיִהְיֶה כַּאֲשֶׁר כָּלָה יִצְחָק לְבָרֵךְ אֶת יַעֲקֹב
וְיִהְיֶה אֵךְ יֵצֵא יַעֲקֹב מֵאֵת פְּנֵי יִצְחָק אָבִיו וְעָשׂוּ אִחָיו בָּא מִצִּידוֹ:
וַיַּעַשׂ גַּם הוּא מִטְעָמִים וַיָּבֵא לְאָבִיו
וַיֹּאמֶר לְאָבִיו יָקָם אָבִי וַיֹּאכַל מִצִּיד בְּנוֹ בַּעֲבוּר תְּבָרְכֵנִי נַפְשָׁךְ:
וַיֹּאמֶר לוֹ יִצְחָק אָבִיו מִי אַתָּה?
וַיֹּאמֶר אָנִי בֶנְךָ בְּכֶרֶךְ עָשׂוּ:
וַיִּחַרד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מָאֵד
וַיֹּאמֶר מִי אַפּוֹא הוּא הַצֵּד צִיד וַיָּבֵא לִי וְאָכַל מִכָּל בְּטָרָם תְּבֹאֵא וְאָבְרָכֵהוּ? **גַּם בְּרוּךְ יְהִי!**
כְּשִׁמְעַע עָשׂוּ אֶת דְּבָרֵי אָבִיו וַיִּצְעַק צָעָקָה גְדֹלָה וַיִּמְרָה עַד מָאֵד
וַיֹּאמֶר לְאָבִיו: בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי:
וַיֹּאמֶר: בָּא אַחִיךָ בְּמֶרְמָה וַיִּקַּח בְּרַכְתְּךָ:
וַיֹּאמֶר הֲכִי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְעָמִים אֶת בְּרַכְתִּי לְקַח וְהִנֵּה עַתָּה לְקַח בְּרַכְתִּי

רש"י הירש בראשית פרק כז

אם נבקש להבין את מעשיהם של שלשת הפועלים העיקריים במאורע זה, הרי התנהגותו של יעקב ברורה ושקופה בתכלית. מתחילתה גוזרת עליו האם, לשמוע בקולה ללא הרהור (פסוק ח). אין היא מניחה, שיפעל למען תועלתו האישית, היא יודעת שכל אופיו כאיש תם יתמרד בדבר, והרי היא מפסיקה כל התנגדות על - ידי מצות האם והחובה לשמוע בקולה. את העוול וכל תוצאותיו היא מקבלת על עצמה; הוא אין לו אלא לציית. כל מה שעשה יעקב, לא עשה אלא מתוך שביקש לשמוע בקול אמו, ואין לתת דופי בהתנהגותו, פרט לזה, שגם מצות כיבוד אב ואם כפופה לחוקי המוסר; ואלה אוסרים על האדם לגנוב את דעת הבריות, גם במקום שנצטווה על כך מפי אביו או אמו. ואולם, מה היתה כוונתה של רבקה? הגרוע שבשונאי ישראל ומשמיצי תורתו יהיה אנוס לבקש במעשיה תבונה, או - אם נפשך לומר - פקחות; ואכן ככל שהלה יבקש להציג את רבקה כערמומית בכל הליכותיה, כן לא יוכל ליחס לה חוסר דעת גמור וסכלות ילדותית. ועם כל זה, אם רק ביקשה להעביר את ברכת האב במרמה למען תחול על ראש יעקב, בנה האהוב, לאיזו הצלחה יכלה לצפות ממעשיה! תהיה כאשר תהיה התועלת שהיא ייחסה לברכת האב, לעולם היתה ההצלחה גוררת אחריה את היפוכו של מה שציפתה לו. אם ברכת האב הורידה ברכת שמים על ראש המבורך, היאך יכלה להאמין, כי תוכל להטעות את ה' הצופה ומביט - גם אם תצליח ביחס לאב העוור - על - ידי אותו משחק התחפשות עלוב; היאך יכלה להעלות על דעתה, כי ברכת אברהם התלויה בעשיית צדקה ומשפט, תוצא מידי ה' בדרך ערמה וכזב. אך אם ברכת האב היתה כרוכה ביתרון מוחשי, כגון עדיפות בירושה לעתיד, כלום לא היתה חלוקת נכסים, המבוססת על מרמה, מקח טעות ביסודה, בטלה ומבוטלת בתוצאותיה! הן סוף התרמית להתגלות. גם אם יעלה בידה לבצע את משחק ההתחפשות, הנה עם שוב עשו הכל יתגלה ויתודע, - דבר זה היה נהיר גם לרבקה! ועם זה, מה גס היה המשחק כולו, עורות עזים על צואר ויודים, מי היה הולך שולל אחרי זה, פרט לתמים שוקט ובוטח! - מה ביקשה להשיג באותו משחק? - פרט לעצם המשחק גופו! רק כך, אם סוף התגלות האמת היה במחשבתה תחלה, רק כך נעשה הכל מבואר והגיוני, רק כך נוכל להבין את עמדתה של רבקה; ואם גם לא נוכל להצדיק אותה בכל, הרי יהיה בידינו ללמד עליה זכות.

כהקדמה למאורעות אלה קראנו על המכה הכפולה, שעשו נתן לייעודו הגדול של אברהם, כאשר נשא שתי נשים מבנות חת. דבר זה צריך היה לפקוח את עיני יצחק, ולהראות לו את בנו הבכור כפסול גמור לתפקידו. אף - על - פי - כן אנחנו רואים, שיצחק קרא לבנו הבכור, על מנת לברך אותו, על מנת למנות אותו למנהיגו ומדריכו של בית אברהם לעתיד. מה רב היה כוחו של האיש אשר "ציד בפיו", היאך הצליח לשים מסוה על פניו, עד שעלה בידיו להטעות את אביו ולגנוב את לבו - למרות אורח חייו שעמד בסתירה גמורה לדרכו של אברהם!

וַיֹּאמֶר: הֲלֹא אֶצְלַתְ לִי בְרַכָּה:

וַיַּעַן יִצְחָק וַיֹּאמֶר לְעָשׂוּ הֵן גְּבִיר שְׁמִתִּיו לָךְ וְאֶת כָּל אִחָיו נָתַתִּי לוֹ לְעֹבְדִים וְדָגַן וְתִירָשׁ סִמְכַתִּיו וְלָכָה אַפּוֹא מִה אֶעֱשֶׂה
בְּנִי: וַיֹּאמֶר עָשׂוּ אֵל אָבִיו הַבְּרַכָּה אַחַת הוּא לָךְ אָבִי? בְּרַכְנִי גַם אָנִי אָבִי!
וַיֵּשֶׂא עָשׂוּ קִלּוֹ וַיִּבְרַךְ:

וַיַּעַן יִצְחָק אָבִיו וַיֹּאמֶר אֵלָיו: הִנֵּה מִשְׁמֵנִי הָאָרֶץ יְהִי מוֹשְׁבְךָ וּמִטַּל הַשָּׁמַיִם מֵעַל:

ועל חרְבְךָ תחִיָּה וְאֶת אַחִיךָ תַעֲבֹד וְהִיָּה כַּאֲשֶׁר תִּרְיֵד וּפְרֻקֶת עָלָיו מֵעַל צֹאֲרָךְ:

וַיֵּשְׂטֵם עָשׂוּ אֶת יַעֲקֹב עַל הַבְּרַכָּה אֲשֶׁר בְּרַכּוֹ אָבִיו

וַיֹּאמֶר עָשׂוּ בְּלִבּוֹ יִקְרָבוּ יְמֵי אָבִי וְאֶהְרָגָה אֶת יַעֲקֹב אִחִי:

וַיִּגְדַּל לְרַבְּקָה אֶת דְּבָרֵי עָשׂוּ בְּנֵה הַגְּדֹל וַתִּשְׁלַח וַתִּקְרָא לְיַעֲקֹב בְּנֵה הַקָּטָן

וַתֹּאמֶר אֵלָיו: הִנֵּה עָשׂוּ אַחִיךָ מִתְנַחֵם לָךְ לְהַרְגֶךָ: וְעַתָּה בְּנִי שְׁמַע בְּקוֹלִי וְקוּם בְּרַח לָךְ אֶל לְבָן אִחִי חַרְכָּה: וַיִּשְׁבֹּת עִמּוֹ יָמִים

אַחֲדִים עַד אֲשֶׁר תִּשׁוּב חֲמַת אַחִיךָ: עַד שׁוּב אֵף אַחִיךָ מִמֶּךָ וְשָׁכַח אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ לוֹ וְשָׁלַחְתִּי וְלִקְחָתִיךָ

מִשָּׁם

למה אשכל גם שניכם יום אחד:

ותאמר רבקה אל יצחק: קצתי בחיי מפני בנות חת אם לקח יעקב אשה מבנות חת כאלה מבנות הארץ למה לי חיים:

ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אתו ויצוהו ויאמר לו: לא תקח אשה מבנות כנען: קום לך פדנה ארם ביתה בתואל אבי אמר

וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמר:

ואל שדי יברך אתך ויפרך וירבך והיית לקהל עמים:

ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך

את ארץ מגרית אשר נתן אלהים לאברהם:

וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו:

דברים רבה פרק א

אמר רבי שמעון בן גמליאל:

כל ימי הייתי משמש את אבי

ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמשש עשו את אביו,

אני כששימשתי את אבי, הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים

וכשיצאתי לשוק הייתי יוצא בבגדים נקיים.

ועשו כשהיה משמש את אביו היה משמש אותו בבגדי מלכות.

זוהר חדש כרך א פרשת יתרו דף נה עמוד א

תנינא יצחק דדרגיה גבורה

רמב"ן

הנה משמני הארץ יהיה מושבך - טעם "הנה" לאמר הנה אוכל לתת לך משמני הארץ ומטל השמים, כי לשניכם יספיק שיהיה משמני הארץ וטל השמים, אבל בענין הממשלה שלו תהיה ולו תעבוד. ולא נתן לו גם כן רב דגן ותירוש כאחיו, כי רצה לכבד המבורך ראשונה עליו. ואחרי כן אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לרשתך את ארץ מגוריתך (להלן כח ד), להיות לו רב הדגן והתירוש בארץ כנען מתנת אברהם, ולעשו יהיה הטל ומשמני הארץ בארץ אחרת:

בראשית פרק כה, יט-לד

ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה' :

ויאמר ה' לה:

ולאם מלאם יאמץ
ורב יעבד צעיר:

שני גוים בבטןך
ושני לאמים ממעריך יפרדו:

שפת אמת בראשית פרשת תולדות

בענין הברכה שרצה לברך את עשו. נראה כי וודאי הברכה המיוחדת ליעקב לא רצה ליתנה לעשו. שהרי אח"כ בירכו ויתן לך את ברכת אברהם כו' שהיא הברכה המיוחדת ליעקב וזרעו אחריו אשר ע"ז נא' בריתי אקים את יצחק הרי שהניח ברכה זו ליעקב. רק ברכת עוה"ז רצה לברך לעשו ובא יעקב ולקחו במרמה. כי הוא עלמא דשיקרא לכן לקחו במרמה.